

УДК 811.161.2'38+42:81'04

Файчук Т. Г.,

канд. філол. наук, старш. наук. співробітник Відділу слов'янських мов
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДАВНІХ РУКОПИСІВ ЛІКАРСЬКИХ ТА ГОСПОДАРСЬКИХ ПОРАДНИКІВ

Порівняльний типологічний аналіз рукописів порадників XVIII–XIX ст. дозволив дослідити структуру, виділити й охарактеризувати особливості цих видань, проаналізувати універсальні моделі довідкових статей різних за характером і змістом текстів.

Досліджені пам'ятки за цільовим призначенням є виданнями прикладного, практичного спрямування, мають довідкову структуру, матеріал подається у концентрованому вигляді, в систематичному порядку. Давні порадники логічно поділені на розділи, які складаються з параграфів, або відразу становлять сукупність параграфів. Характерна ознака кожного параграфа — стисле подання інформації та універсальність внутрішньої структури, у якій логічно виділяється початкова частина й основний текст. Систематизація інформації порадників відбувається різними способами: застосовується алфавітне групування статей або формування статей згідно з показником (змістом, реєстром).

Рукописи порадників неоднакові за будовою, не мають визначеної схеми, зафіксованого й постійно відтворюваного плану викладу. Досліджені нами рукописи умовно поділено на кілька груп залежно від специфіки, характеру подання інформації, композиції.

Ключові слова: науково-практичний жанр, лікарський порадник, господарський порадник, травник, структура тексту, довідкова стаття.

Faichuk T.,

*Ph. D. of philology, senior researcher department of Slavic Languages O. O. Potebnya
Institute of Linguistics, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

FEATURES OF ANCIENT MANUSCRIPTS OF MEDICAL AND ECONOMIC ADVISERS

Comparative typological analysis of manuscripts of the advisers of the XVII–XIX centuries. allowed to explore the structure, to highlight and characterize the

features of these editions, to analyze universal models of reference articles of various texts.

Explored advisers for its purpose are publications of applied and practical direction, have a reference structure, material of the advisers is given in a concentrated form, in a systematic manner. Ancient advisers are logically divided into sections that are composed of paragraphs, or immediately constitute a set of paragraphs. A characteristic feature of each section is the brief presentation of information and the versatility of the internal structure, in which the original part and the main text are logically allocated. Systematization of information of advisers occurs in different ways: the alphabetical grouping of articles or the formation of articles according to the index (content, registry) is used.

Manuscripts of the advisers are different in structure, they do not have a definite scheme, fixed and constantly reproduced plan of presentation. The studied manuscripts are conditionally divided into several groups depending on the specifics, the nature of the presentation of information, composition.

Key words: scientific and practical genre, medical advisor, economic advisor, herbalist, text structure, reference article.

Вступ

Вивчення наукової мови викликає інтерес до питання організації наукового тексту та визначення його особливостей. Дослідженню наукового стилю в різноманітних аспектах, опису композиційної структури наукових творів присвячено низку праць (С. Я. Єрмоленко [3], А. П. Коваль [6], Г. М. Наєнко [8], Н. Ф. Непійводи [9], М. М. Пещак [10], Т. В. Радзівєвської [11]). Окремі питання формування наукового стилю, структурно-семантичної організації його жанрів вивчали І. В. Гавриш [1], Г. М. Дядюра [2], Н. В. Зелінська [5], І. П. Левчук [7]. На сучасному етапі дослідження наукового тексту поширені комунікативні (Т. В. Радзівєвська [12], І. А. Синиця [13]) та дискурсивні дослідження (О. В. Тріщук [14]).

У XVIII ст. у структурно-функціональному плані умовно виділяють п'ять мовних стилів, в тому числі науковий [4, с. 94]. У межах наукового функціонального стилю формувалися підстили (жанри) для відображення певних видів спілкування, реалізації конкретних завдань (власне науковий, науково-навчальний, науково-популярний, науково-публіцистичний). Прикладом текстів науково-популярного жанру наукового стилю староукраїнської мови є порадики.

Актуальність статті визначена потребою комплексного аналізу жанрово-стильової організації poradників як науково-популярних пам'яток.

Жанр poradників із-поміж науково-практичних пам'яток минулого становить значну кількість текстів різного походження та тематичного спрямування (травники, лікарські, господарські poradники, календарі). Ці пам'ятки дійшли до нас переважно у вигляді рукописів, мають чітку комунікативну мету — зрозуміле, дохідливе інформування широкого загалу читачів про певні дослідження. Poradники містять відомості про лікувальні властивості рослин, склад та способи приготування лікарських препаратів, дані про явища природи, зміни пір року, календарні відомості, настанови щодо грамотного ведення домашнього господарства тощо.

Метою нашого дослідження є з'ясування найважливіших принципів текстотворення poradників, виділення їхніх текстотипів, а також виведення загальних структурних моделей параграфів (довідкових статей) різних творів науково-популярного жанру, опис та аналіз їхніх особливостей.

Результати дослідження. Текст кожної науково-практичної пам'ятки обов'язково структурований, поділений на розділи, параграфи. Інформацію подано стисло. Параграфи складаються з початкової частини (для лікарських poradників — назва хвороби або назва лікарського препарату; для травників — назва рослини; для господарських poradників — назва місяця року) й основного тексту (виклад рецептів, настанов, приписів). Для прикладу наведемо й проаналізуємо параграфи з різних poradників.

Лікарський poradник «*Лѣкарства шписа(нѣ)ніе, которимы бе(з) ме(ди)ка в дому всѣкъ поратоватѣ можетъ*» [ЛО] — це збірка невеликих за розміром параграфів, початковою частиною яких є переважно назви хвороб: *На селезенку болную. Взят(т) шку(р)ки внутрної зеленої з древа ясенowego, которую усушив(ъ)ши, дробно покроивши, варити в(ъ) водѣ и ту воду, процѣдивши, щодень пи(т), часомъ при(да)ва(т) сене(с)... для пу(р)даціи и такъ* [ЛО, с. 5 зв.]. Зрозумілість основного тексту забезпечується добром спеціальних небагатослівних, часто стандартизованих, синтаксичних структур на зразок: *взя(т) шку(р)ки* → *варити в(ъ) водѣ* → *щодень пи(т)*. Прикладний характер текстів реалізується за допомогою дієслів у наказовому способі та в означеній формі (*возми; взять*).

Параграфи (довідкові статті) з травника «Книга Лѣчебн[а] ѿ ш(т) многи(х) лѣкарствъ» [КЛ] мають свою універсальну структуру: *Перець теплостъ маєтъ//маєтъ и сухостъ. Кто его з нимъ уживает(т) порану, мокроту высушаетъ, члѣву ѿ(т) ср(л)ца всю кормъ ѿ(т)го-нитъ и вычищает(т) и жолудокъ грѣе, але ѿчю(м) шкодитъ и кашель множи(т)* [КЛ, с. 205]. Початкова частина параграфа містить назву рослини та її загальну характеристику. Основна частина описує лікувальні властивості рослини та її частин (як позитивні, так і негативні впливи й наслідки), рецепти та способи використання рослини в лікувальних цілях.

У господарському пораднику «Практика сіа, или оувѣщєніє працюитымъ господаремъ» [Пр.] також встановлена чітка система викладу: *М(с)ць май. Коли будетъ дождь в(ъ) день сточный, великіи дожди будутъ пановати, по(д) часъ жнива, громы засъ майовый рокъ жизный спроважаютъ. Если в(ъ) де(н) 25 мая будетъ ясно, вино зродит(ъ)ся добрѣ, а если будетъ дождь, зхиятъ вина.*

Того (ж)м(с)ца 21 дня вступаєть слонце в знамя небесное Близнята. Тое знамя естъ теплое, вѣлготное, в той часъ добрѣ купчити и дѣти до школы давати.

Дѣти, що ся родятъ по(д) ты(м) знаменіє(м), мають хуть до науки и безъ караня пилно учат(ъ)ся, бывають приложными людьми, а гнѣву не рады, долго тримають [Пр., с. 3 зв.-4].

Вихідними поняттями, що забезпечують систематизацію тексту, є назви місяців. Логічна послідовність параграфа досягається членуванням матеріалу на абзаци, які подаються у певній черговості подій та явищ природи — від першого числа місяця до останнього. Вагомим аспектом параграфів тексту є чітке впорядкування абзацив за ступенем важливості інформації, яка послідовно витримана.

Рукописи порадників неоднакові за будовою, не мають визначеної схеми, зафіксованого й постійно відтворюваного плану викладу. Досліджені нами рукописи умовно можна поділити на кілька груп залежно від специфіки, характеру подання інформації, композиції.

І група: порадник як цілісний однорідний текст, у якому в певному порядку подаються лікарські, господарські та інші поради. Пам'ятки цієї групи є простими за будовою, невеликі за обсягом, містять мінімум заголовків. Прикладами лікарських порадників є «Лѣчебникъ самыми простыми, но очень полезными средствами отъ разнихъ болѣзней» [Лѣч.], «Лечебник. Лекарства, расположены в алфавитном порядке»

[Леч. XIX]. Вихідними в довідкових статтях пам'яток є назви хвороби, для лікування якої призначаються ліки (*на фрибру* [Леч. XIX, с. 44], *в трасавицы (пропасниця)* [Леч. XIX, с. 41], *на жовѣтяницѣ* [Леч. XIX, с. 38]), або назви лікарських препаратів (*аглицкой пластырь* [Лѣч., с. 31], *мазатъ мятнымъ масломъ* [Лѣч., с. 7], *мурашковыго спырту* [Лѣч., с. 2]). В основному тексті довідкових статей перераховуються необхідні ліки, способи їхнього виготовлення, застосування тощо.

Водночас лікарські поради містять й іншу інформацію. Так, порадник *«Лечebник. Лекарства, расположены в алфавитном порядке»* вміщує деякі господарські поради (спосіб, щоб гречка рясна була [Леч. XIX, с. 9]), гадання (чи добрий рік буде: *найди дубовій ябълучка* [Леч. XIX, с. 10]).

Прикладами господарських порадників I групи є *«Гражданский господарский календарь»* [Календ.], *«Практика сіа, или оуѣщєніє працюитымъ господаремъ»* [Пр.]. Рукопис *«Гражданского господарского календаря»* має своєрідну структуру: складається з тексту та таблиць, що розміщені на зворотних сторінках. Текст календаря має чітку послідовність тематичних частин, яка включає: опис планети, характерної для місяця року; характеристику людини, яка народилася у цей період, опис хвороб, якими вона може хворіти; загальний опис року, коли діє та чи інша планета: *студеным, мокрым и неплодным, весна студена, древи поздна цветут* [Календ., с. 2]; опис за порами року. Рукописна збірка містить інші тексти: *«Прогнощикъ генералный на лѣто господнѣ 1730»*, *«О планетныхъ дняхъ и часахъ которая которымъ днем часомъ владееть»*, *«О затмѣніяхъ з 1731 по 1740»*. Таблиці на зворотних сторінках присвячені окремим місяцям року, містять 5 стовбців (у 1 зазначається кількість днів у місяці року, в 2 — назви свят, дні святих, яким відповідають певні числа місяця, у 3–4 стовбцях подаються назви планет та їхні графічні відповідники, у 5 зображуються графічні знаки та загальні характеристики погоди в конкретний день місяця).

У назві іншого господарського порадника *«Практика сіа, или оуѣщєніє працюитымъ господаремъ»* розрізняємо дві частини: заголовкову та сумарій [Пр., с. 1]. Заголовкова частина обмежується вказівкою на жанр *«Практика»* і конкретизується як *«оуѣщєніє»* (настанова). Сумарій являє собою перелік того, про що йдеться в композиційних частинах твору. Загальною особливістю стилю господарського порадника

відзначаємо логічну послідовність викладу народних спостережень за впливом природних проявів на життя людини.

До І групи також відносимо лікарські поради — травники, зокрема, *Лѣчебникъ «Пописание травъ и кореньевъ, которые къ чему полезны»* [Попис.]. Початковою частиною довідкових статей є назви рослин та їхніх частин *трава чернобиль* [Попис., с. 2], *травы переступу корень* [Попис., с. 7], *о листѣ дубовомъ* [Попис., с. 7]. Далі подаються характеристики рослини: *дягиль есть зеліе доброе* [Попис., с. 1], *омела дѣбовая много мочи держитъ* [Попис., с. 7], її лікувальні властивості, рецепти та способи використання в лікувальних цілях. Особливістю тексту травника є різна природа порад щодо використання рослин: з одного боку, це суто медичний, лікувальний вплив рослин на організм людини, з іншого, магічна сила впливу рослин: *проти злыхъ женъ порчи* [Попис., с. 1], *виганяе вредность изъ чловѣка* [Попис., с. 7]. Помітною у травнику є функція рослини як важливого оберегу здоров'я та життя людини: якщо траву чорнобиль збирати 19 серпня, в тому домі жодна людина не зможе зробити зло; якщо носити дубову омелу на своїй правій руці, то тіло людини ніколи «*немочь падучая не коснется*».

ІІ група: порадник як добре впорядкований текст з розгалуженою структурою, що містить чимало розділів і підрозділів. У цих пам'ятках, як правило, наявний зміст із зазначенням сторінок для полегшення орієнтації у тексті. Показовим за характером викладу є «*Лечебник, а также Сказаніе въ немощахъ члѣвѣческихъ, и како именуются, и чимъ которѹю немощъ подокторскимъ наѣкамъ лѣчити*» [Сказ.], основні розділи та підрозділи якого: про рослини (зернові, городні, плодові), про тварин (дикі, домашні), про птахів (дикі, домашні), про трави, зілля (заморські, руські), «водки», «масла», «нефті», солі, сиропи тощо. Вихідними або початковими в довідкових статтях є компоненти рослинного, тваринного та мінерального походження. Лікувальні препарати не обмежуються одним-двома рецептами, а є складною системою з великою кількістю найменувань (*масло конопляное* [Сказ., с. 214], *масло дрянное* [Сказ., с. 213]).

Рукопис пам'ятки містить кілька текстів, що мають окремі назви: *наѣцѣ и въ знаменахъ в людскихъ немощехъ* [Сказ., с. 337], *въ познаніи в бремені сина іли дочки* [Сказ., с. 340], *въ отправѣ змѣиной когда Ѹ(т) роба ро(с)тетъ Ѹ члѣвѣка* [Сказ., с. 342], *Ѹказъ ѡкъ стави водкѣ дѣлати* [Сказ., с. 343].

Пам'ятку *Лечбник* (переписана в 1715 р. О. А. Новгородовим з іншого джерела) також відносимо до II групи. Текст порадника має кілька змістів: в основі одного — поділ на розділи (рослини, дерева, води, масла, солі, «сахары», сиропи, камені), другий зміст порадника виокремлює назви хвороб, має свій заголовок: *Сказаніе о немоща(х) члчески(х) которые бываю(т), в члцѣхъ, и како іменѣютсѧ и чемъ которѣю немочь по дохтырскимъ наука(м) лѣчитъ и то в сей кни- ги по(д)линно написано ищи во глава(х) по сей росписцы* [Леч. XVIII, с. 7 зв.]. Інша частина пам'ятки має окремих зміст із назвами хвороб як вихідними поняттями: *о главной болѣзни* [Леч. XVIII, с. 225], *о насморку главномъ* [Леч. XVIII, с. 225], *о желѣдковой болѣзни* [Леч. XVIII, с. 224]. У довідкових статтях після назви хвороби (заголовку) подаються різні рецепти її лікування. Рукопис пам'ятки містить кілька текстів з окремими назвами: *О наукѣ о (з)намена(х) в лю(д) ски(х) немоща(х) по некоторымъ знамена(м) по(д)линны(м) по нау- куѣ лекарской здоровогъ и не(з)дороваго члѣка, О знаменахъ по(д) линны(х) в лю(д)ски(х) немоща(х) по лицѣ и по инымъ прѣзнака(х), О ра(з)сѣжденіи по познаніи зачатїѧ женскаго снѣмъ или дщерью беременна, О зачатїи члчестѣмъ.*

III група: порадник — складова частина рукописного збірника, який може вміщувати подібні або різні за характером і змістом твори. Прикладами порадників зі схожими за тематикою текстами є «*Лѣкарства шписа(нъ)ніе, которимы бе(з) ме(ди)ка в дому всѧкъ поратоватсѧ можетъ*» [ЛО], «*Аппендиксѣ или придатокъ*» [Апп.]. Більшу частину першого рукописного збірника становить текст «*Лѣкарства шписа(нъ)ніе*», далі вміщено другий текст «*Аптека домова, то естѣ способи робенѧ особливихъ лека(р)[ствѣ]*» [ЛО, с. 89]. Починається рукопис короткими параграфами про знаки зодіаку, про «*Описание крови*» [ЛО, с. 2], а закінчується збіркою окремих рецептів і порад, не пов'язаних з основним текстом, що свідчить про збірний характер пам'ятки.

Інший рукописний збірник XVIII ст. містить тексти лікарських порадників *Аппендиѣъ или придатокъ, Книга врачебникъ ѿ многихъ искѣсныхъ врачевъ к здравію челоѣческому собраннаѧ*. Оформлення рукописної пам'ятки відзначається оригінальністю: текст вміщений у своєрідні рамки; стаття від статті відділяються лініями, назва статті також. Існує загальний поділ тексту на глави 1 «*С помощью всемогѣщаго врача разніе лѣкарства*», 2 «*О водахъ лѣка(р)ственныхъ и о ихъ*

силѣ и дѣйствахъ» [Апш., с. 212 зв.], 3 «**В** олѣйкахъ, какіе и в чемъ ползуютъ и в чемъ и по сколько принимать надлежитъ» [Апш., с. 221], 4 «**Балсамъ** коштовній на плюци, которій из разни(х) по наѣжѣ Ѣчюного доктора, вѣлкана изготовленній бываетъ» [Апш., с. 222]. У довідкових статтях важливе місце посідає опис приготування ліків, складників, способів прийому. Водночас є й чимало статей, у яких лікувальні процедури зводяться до містичного, ритуального характеру.

До рукописних збірок III групи з різнотипними частинами варто віднести «*Лѣчеб(нѣ)къ, сиричѣ Кн(и)га доктор(с)кая*» [КД], «*Книга Лѣчебн[а]Δ ш(т) многи(х) лѣкарствъ*» [КЛ]. До складу *Лѣчеб(нѣ)ка*, крім тексту лікарського порадирика, входять молитви-поклоніння Святиї Трійці, Ісусу Христу та Пресвятиї Богородиці, а також «*Повѣсть о дванадцяти пятницях*». Основний текст порадирика поділяється на глави, які систематизовані за напрямками (про зернові, городні рослини, про плоди, про тварин, про водки, наука про кровопускання). До складу збірки, в якій вміщено лікарський порадирик — травник «*Книга Лѣчебн[а]Δ*» [КЛ], входить список з видання Почаївської лаври 1618 р. «*Зерцало богословіΔ*», казання, легенди («*Передмова пред шлюбо(м)*»), «*Исторія ш мудро(й) царевной и ш мла(д)нцу*»), вірші тощо. Текст *Книга Лѣчебн[а]Δ* поділяється на абзаци, вихідними поняттями яких є назви рослин, можуть містити загальну характеристику рослини («*Чеснокъ теплоту и мокроту маеть*» [КЛ, с. 205], «*Хрѣнь естъ тепль и мокръ*» [КЛ, с. 207]), описувати її силу та користь («*Ретковъ мае(т) тую моць*» [КЛ, с. 208], «*сѣлΔ естъ доброе и барзо пожитечное*» [КЛ, с. 211], «*мае цвѣтъ шлΔхетныи*» [КЛ, с. 210]). Окрім текстів, в яких йдеться про традиційні способи лікування хвороб рослинами або препаратами рослинного походження, примітним у тексті є звернення до зцілющої сили молитви. «*Млтва ш(т) фрыбры*» [КЛ, с. 219]: написаний на папері текст молитви спалити на попіл, який потім дати випити з пивом чи горілкою. «*Млтва ш(т) трΔсавицѣ*» [КЛ, с. 220]: необхідно написати на яблуці або проскурі текст молитви й дати хворому з'їсти.

Найбільшим за кількістю представлених частин III групи є збірник кінця XVIII–початку XIX ст. «*Наставленія врачебныя*» [ЛГП]. Крім тексту лікарського порадирика, до його складу входить господарський порадирик «*Практика домостроителная*» (переклад з польської мови 1708 р.), який містить дані про властивості різних місяців року, опис планет та знаків зодіаку, відомості про хвороби тварин та рецепти приготування страв. Інші частини збірки — «*Гадателная книжка*», вірш

1790 р. «Свято Христового Воскресіння», п'єси «Заговоръ на попа», «Служба пиворѣзамъ и пняцямъ». Пам'ятка «Практика домостроителная» має просту структуру тексту, може бути віднесена, з одного боку, до господарських порадників, оскільки за визначенням автора вона «о примѣненіи вещей видимихъ повседневному извѣстію» [ЛГП, с. 51], а з іншого — до календарів, оскільки в ній «всякъ познаты можетъ, каковое состояніе будующаго года всякаго мѣсяця і дня имать быти» [ЛГП, с. 51].

Висновок. Порадники — важливе культурно-мовне надбання наукової літератури. Різні за походженням та тематикою, характеризуються своєрідною структурою та стилістичним забарвленням. Крім суто практичної функції, порадники виконували важливу роль у пізнанні даних медицини, біології, анатомії, метеорології, тому й досі залишаються актуальними та важливими скарбницями людської мудрості, що потребують нових досліджень.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

1. *Апп.* — Аппендиксъ или придатокъ // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ф 30, спр. №123, 30 арк.
2. *Календ.* — Збірник різних заміток: календарь з таблицями на 1730–1841 рр. // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ш. I 190.
3. *ЛГП* — Збірник: Лікарські та господарські поради // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ш. I 7574.
4. *КЛ* — Книга Лѣчебн[а] ω(т) многи(х) лѣкарствъ // Лікарські та господарські порадники XVIII ст. Серія «Пам'ятки української мови». — Київ : Наук. думка, 1984. — С. 92–113.
5. *Леч. XIX* — Лечебник. Лекарства, расположены в алфавитном порядке // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ш. I 47062.
6. *Сказ.* — Лечебник, а также Сказаніе ω немощахъ члѣвѣческихъ, и како именѣются, и чимъ которѣю немощъ подокторскимъ наѣкамъ лѣчити // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ш. I 759.
7. *Леч. XVIII* — Лечебник (переписаний 5 січня 1715 р. О. А. Новгородовим) // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ф 30, спр. № 122.
8. *ЛО* — Лѣкарства ωписа(нѣ)ніе, которимы бе(з) ме(ди)ка в дому всѣкъ поратоватсѣ можетъ // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ф 30, спр. № 132.
9. *Лѣч.* — Лѣчебникъ самыми простыми, но очень полезными средствами отъ разнихъ болѣзней // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ш. I 7575.

10. *КД — Лѣчебнѣкъ*, сиричѣ Книга доктор(с)кая // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ш. 186/362с.
11. *Попис.* — Лѣчебныкъ Пописание травъ и кореньевъ, которые къ чему полезны // Рукопис, НБУ ім. В. І. Вернадського, ш. ДА п.537.
12. *Пр.* — Практика сіа, или оувѣщеніе pracowитымъ господаремъ // Лікарські та господарські порадики XVIII ст. Серія «Пам'ятки української мови». — Київ : Наук. думка, 1984. — С. 114–120.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Гавриш І. В.* Розвиток українського наукового стилю 20-30-х років ХХ століття (на матеріалі науково-технічних текстів): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Гавриш І. В.; Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків, 2000. — 176 с.
2. *Дядюра Г. М.* Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук): дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Дядюра Г. М.; Черкаський інженерно-технологічний ін-т. — Київ, 2001. — 213 с.
3. *Єрмоленко С. Я.* Синтаксис і стилістична семантика / С. Я. Єрмоленко. — Київ: Наук. думка, 1982. — 210 с.
4. *Жанри і стилі в історії української літературної мови* / Німчук В. В., Русанівський В. М., Чепіга І. П. — Київ, 1989. — 293 с.
5. *Зелінська Н. В.* Поетика наукового тексту: українська наукова публіцистика ХІХ — початку ХХ ст.: дис. д-ра філол. наук: 10.01.08 / Зелінська Надія Віталіївна; Українська академія друкарства. — Львів, 2004. — 426 с.
6. *Коваль А. П.* Науковий стиль сучасної української мови: Структура наукового тексту / А. П. Коваль. — Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1970. — 306 с.
7. *Левчук І. П.* Структурно-семантична організація жанру рецензії ХІХ–ХХ ст.: дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Левчук І. П.; Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. — Луцьк, 2007. — 233 с.
8. *Наєнко Г. М.* Науковий текст середньоукраїнського періоду в лінгвістичному, текстолінгвістичному й комунікативно-функціональному висвітленні / Г. М. Наєнко. — Київ: Освіта України, 2013. — 404 с.
9. *Непийвода Н. Ф.* Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) / Н. Ф. Непийвода. — Київ: ТОВ «МФА», 1997. — 303 с.

10. *Пещак М. М.* Розвиток давньоруського і староукраїнського наукового тексту / М. М. Пещак. — Київ: Українознавство, 1994. — 272 с.
11. *Радзівєвська Т. В.* Текст як засіб комунікації / Т. В. Радзівєвська. — Київ: Наук. думка, 1993. — 192 с.
12. *Радзівєвська Т. В.* Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст — соціум — культура — мовна особистість: монографія / Т. В. Радзівєвська; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. — Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2010. — 491 с.
13. *Синиця І. А.* Мовна особистість автора у науково-гуманітарному тексті XIX ст. (комунікативний, культурологічний, образно-стилістичний аспекти): автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.02 / Синиця І. А.; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. — Київ, 2007. — 36 с.
14. *Тріщук О. В.* Науково-інформаційний дискурс як соціокомунікативне явище: монографія / О. В. Тріщук. — Київ: НТУУ «КПІ», 2009. — 392 с.

REFERENCES

1. *Gavrish I. V.* (2000), Development of Ukrainian scientific style of 20-30-th years of XX century (on the material of scientific and technical texts): author's abstract (PhD Thesis), Kharkiv.
2. *Dyadyura H. M.* (2001), Functional parameters of imagery in a scientific style (on the basis of texts of natural and technical sciences) (PhD Thesis), Kyiv.
3. *Yermolenko S. Ya.* (1982), Syntax and stylistic semantics, Kyiv, Naukova dumka.
4. *Nimchuk V. V., Rusanivskij V. M. and Chepiga I. P.* (1989), Genres and styles in history of literary Ukrainian, Kyiv.
5. *Zelinska N. V.* (2004), Poetics of the scientific text: Ukrainian scientific journalism of the XIX — early XX centuries (PhD Thesis), L., 426 p.
6. *Koval A. P.* (1970), Scientific style of contemporary Ukrainian language: Structure of the scientific text. Kyiv: Vyd-vo Kyivsk'oho un-tu.
7. *Levchuk I. P.* (2007), Structural-semantic organization of the genre of the review of the XIX–XX centuries (PhD Thesis), Lutsk.
8. *Naenko G. M.* (2013), Scientific text of the Middle Ukrainian period in linguistic, text-linguistic and communicative-functional coverage, Kyiv, Osvita Ukrayiny.
9. *Nepyvoda N. F.* (1994), The language of Ukrainian scientific and technical literature (functional-stylistic aspect), Kyiv, TOV "MFA".

10. *Peshchak M. M.* (1994), Development of Old and Old Ukrainian scientific text, Kyiv, Ukrayinoznavstvo.
11. *Radziyevska T. V.* (1993), Text as a means of communication, Kyiv, Naukova dumka.
12. *Radziyevskaya T. V.* (2010), Essays on Conceptual Analysis and Linguistics of the Text. Text – socium – culture – linguistic personality, Kyiv, Inform.-analit. ahentstvo.
13. *Sinitsa I. A.* (2007), The author's linguistic personality in the scientific and humanitarian text of the XIX century (communicative, culturological, figurative-stylistic aspects): author's abstract (PhD Thesis), Kyiv.
14. *Trishchuk O. V.* (2009), Scientific and information discourse as a social and communicative phenomenon (PhD Thesis), Kyiv, NTUU «KPI».

Стаття надійшла до редакції 08.11.2017.

Received 08.11.2017.